Izvađeno iz:
Rječnik biblijske teologije, Xavier Leon-Dufour, Kršćanska sadašnjost, Zagreb,1993.

U rječniku se koriste biblijski citati (samo kratice iz pokoncilske Biblje u izdanju Kršćanske sadašnjosti).

Biblijski tekstovi preuzeti su iz internetskog izdanja Velike biblijske konkordancije:
http://www.intratext.com/IXT/SCR0002/_P1.HTM

Tekst iz rječnika je napisan **podebljanim ili masnim slovima.**

U rječniku i u Bibliji se koristi ime Jahve koje je ovdje zamijenjeno imenom Gospodin.

Savjest slika čovjeka (Frank Beard, 1890.)

Fifty great cartoons, Beard Frank, 1842-1905
https://archive.org/details/fiftygreatcartoo00bear

SAVJEST

Ta riječ u nekim jezicima pokriva više značenja. Nije tu riječ o prisnom znanju što ga čovjek ima o samom sebi (npr. Kristova svijest) ni o osjećaju što ga imamo o nekim vrijednostima ("biti svjestan o..."), već o intuitivnoj sposobnosti kojom prosuđujemo čin što je izvršen ili se ima izvršiti. Više nego teorijsko znanje o dobru i zlu, to je praktički sud kojim se tvrdi da ovo jest (ili da je bilo) za mene dobro, odnosno zlo.
Biblija ima posebnu riječ za oznaku savjesti tek od dodira s grčkom sredinom. *Syneidesis* se naime javlja samo u Prop 10,20 *(forum internum)* i u Mudr 17,10 (nutarnje svjedočanstvo o bezbožnosti). Te riječi nema u Evanđelijma, ali se zato često njome služi sv. Pavao. No, stvarnost što je ta riječ ima u vidu prisutna je u svoj Bibliji: upravo ona omogućuje da se odmjeri razlika koja dijeli pavlovsku misao od helenističkog mentaliteta.

1. *Moje mi srce ništa ne predbacuje.* - Bivajući točno određena, funkcija savjesti pripisuje se srcu i bubrezima. "Poslije toga Davida zapeče savjest [taknu u srce] što je dao brojiti narod, pa reče Gospodinu: 'Veoma sam sagriješio što sam to učinio'" (2 Sam 24,10);

(2 Sam 24,10)
(10) Poslije toga Davida zapeče savjest što je dao brojiti narod pa reče Gospodinu: "Veoma sam sagriješio što sam to učinio! Ali, Gospodine, oprosti tu krivicu sluzi svome, jer sam vrlo ludo radio."

isto tako kad je odsjekao skut od plašta pomazanika Gospodinova (1 Sam 24,6),

(1 Sam 24,6)
(6) Ali poslije zapeče Davida savjest što je odsjekao skut od Šaulova plašta,

ili kad mu kažu da bi mogao požaliti što je prolio krv (25,31).

(1 Sam 25,31)
(31) onda neka ne bude na smutnju ni na grižnju savjesti mome gospodaru da je ni za što prolio krv i da je sebi pribavio pravdu svojoj rukom. I kad Gospodin učini dobro mome gospodaru, sjeti se tada službenice svoje!"

Grižnja savjesti smjesta se povezuje sa Savezom što je sklopljen s Gospodinom. Jer, čini kraljeva ocjenjuju se okom Gospodnjim, (1 Kr 16,7),

(1 Kr 16,7)
(7) Ali riječ Gospodnja po Jehuu proroku, sinu Hananijevu, nije bila upravljena protiv Baše i njegove kuće samo zbog toga što je činio zlo u očima Gospodnjim i ljutio ga djelima svojih ruku te bio kao i kuća Jeroboamova nego i zbog toga što je i nju istrijebio.

okom Gospodina koji ispituje bubrege i srca (Jr 11,20; 17,10; Ps 7,10) i kojemu je pred očima sve što ljudi čine (Ps 139,2).

(Jr 11,20)
(20) Ali ti, Gospodine nad Vojskama, koji pravedno sudiš, koji ispituješ srca i bubrege, daj da vidim kako se njima osvećuješ, jer tebi povjerih parnicu svoju.

(Jr 17,10)
(10) Ja, Gospodin, istražujem srca i ispitujem bubrege, da bih dao svakom po njegovu vladanju, prema plodu ruku njegovih.

(Ps 7,10)
(10) Dokrajči bezakonje zlotvora, pravedna podigni, pravedni Bože koji proničeš srca i bubrege.

(Ps 139,2)
(2) ti znaš kada sjednem i kada ustanem, izdaleka ti već misli moje poznaješ.

No, da li sud "savjesti" proistječe samo iz te blizine Božje? Jobova drama kao da to osporava. Job pred svojim opadačima, i pred samim Bogom, može vikati da mu je srce čisto: "Pravde svoje ja se držim, ne puštam je; zbog mojih me dana srce korit neće" (Job 27,6),

(Job 27,6)
(6) Pravde svoje ja se držim, ne puštam je; zbog mojih me dana srce korit' neće.

a to u slobodnom prijevodu glasi: "Moje mi srce ništa ne predbacuje"; on se, međutim, mora kajati u prahu i pepelu (42,6).

(Job 42,6)
(6) Sve riječi svoje zato ja poričem i kajem se u prahu i pepelu."

Koliko god savjest bila pounutarnjena, ona zapravo teži da misterij Boga mjeri spoznajom što je ima o njegovoj volji izraženoj u Zakonu.
Za razliku od Jobove pravednosti, farizeji što ih Isus osuđuje projicirali su svijest o svojoj pravednosti u materijalno vršenje Zakona. Isus ne dokida Zakon, već pokazuje da njegovim vršenjem mora ravnati čistoća nakane; on jasno pokazuje nastup savjesti učeći da treba suditi po srcu (Mt 15,1-20//),

(Mt 15,1-20)
Tada pristupe Isusu farizeji i pismoznanci iz Jeruzalema govoreći: (2) "Zašto tvoji učenici prestupaju predaju starih? Ne umivaju ruku prije jela!" (3) On im odgovori: "A zašto vi prestupate zapovijed Božju radi svoje predaje? (4) Ta reče Bog: *Poštuj oca i majku!* I: *Tko prokune oca ili majku, smrću neka se kazni!* (5) A vi velite: 'Rekne li tko ocu ili majci: Pomoć koja te od mene ide neka bude sveti dar, (6) ne treba da poštuje oca svoga ni majku svoju.' Tako dokinuste riječ Božju radi svoje predaje. (7) Licemjeri, dobro prorokova o vama Izaija: *(8)Narod me ovaj usnama časti, a srce mu je daleko od mene. (9)Uzalud me štuju naučavajući nauke - uredbe ljudske."* (10) Tada dozove mnoštvo i reče: "Slušajte i razumijte! (11) Ne onečišćuje čovjeka što ulazi u usta, nego što iz usta izlazi - to čovjeka onečišćuje." (12) Tada pristupe k njemu učenici i kažu mu: "Znaš li da su se farizeji sablaznili kad su čuli tu riječ?" (13) On im odgovori: "Svaki nasad koji ne posadi Otac moj nebeski iskorijenit će se. (14) Pustite ih! Slijepi su, vođe slijepaca! A ako slijepac slijepca vodi, obojica će u jamu pasti." (15) Petar prihvati i reče mu: "Protumači nam tu prispodobu!" (16) A on reče: "I vi još uvijek ne razumijete? (17) Ne shvaćate li: sve što ulazi na usta, ide u trbuh te se izbacuje u zahod. (18) Naprotiv, što iz usta izlazi, iz srca izvire i to onečišćuje čovjeka. (19) Ta iz srca izviru opake namisli, ubojstva, preljubi, bludništva, krađe, lažna svjedočanstva, psovke. (20) To onečišćuje čovjeka; a jesti neopranih ruku ne onečišćuje čovjeka."

(Mk 7,1-23)
Skupe se oko njega farizeji i neki od pismoznanaca koji dođoše iz Jeruzalema. (2) I opaze da neki

njegovi učenici jedu kruh nečistih, to jest neopranih ruku. (3) A farizeji i svi Židovi ne jedu ako prije temeljito ne operu ruke; drže se predaje starih. (4) Niti s trga što jedu ako prije ne operu. Mnogo toga još ima što zbog predaje drže: pranje čaša, vrčeva i lonaca. (5) Zato farizeji i pismoznanci upitaju Isusa: "Zašto tvoji učenici ne postupaju po predaji starih, nego nečistih ruku blaguju?" (6) A on im reče: "Dobro prorokova Izaija o vama, licemjeri, kad napisa: *Ovaj me narod usnama časti, a srce mu je daleko od mene. (7)Uzalud me štuju naučavajući nauke - uredbe ljudske.* (8) Napustili ste zapovijed Božju, a držite se predaje ljudske." (9) Još im govoraše: "Lijepo! Dokidate Božju zapovijed da biste sačuvali svoju predaju. (10) Mojsije doista reče: *Poštuj oca svoga i majku svoju.* I: *Tko prokune oca ili majku, smrću neka se kazni.* (11) A vi velite: 'Rekne li tko ocu ili majci: Pomoć koja te od mene ide neka bude 'korban', to jest sveti dar', (12) takvome više ne dopuštate ništa učiniti za oca ili majku. (13) Tako dokidate riječ Božju svojom predajom, koju sami sebi predadoste. I još štošta tomu slično činite." (14) Tada ponovno dozove mnoštvo i stane govoriti: "Poslušajte me svi i razumijte! (15) Ništa što izvana ulazi u čovjeka ne može ga onečistiti, nego što iz čovjeka izlazi - to ga onečišćuje. (16) Tko ima uši da čuje, neka čuje!" (17) I kad od mnoštva uđe u kuću, upitaše ga učenici za prispodobu. (18) I reče im: "Tako? Ni vi ne razumijete? Ne shvaćate li da čovjeka ne može onečistiti što u nj ulazi (19) jer mu ne ulazi u srce, nego u utrobu te izlazi u zahod?" Tako on očisti sva jela. (20) Još dometnu: "Što iz čovjeka izlazi, te onečišćuje čovjeka. (21) Ta iznutra, iz srca čovječjega, izlaze zle namisli, bludništva, krađe, ubojstva, (22) preljubi, lakomstva, opakosti, prijevara, razuzdanost, zlo oko, psovka, uznositost, bezumlje. (23) Sva ta zla iznutra izlaze i onečišćuju čovjeka."

(Lk 11,37-41)
(37) Dok je on govorio, pozva ga neki farizej k sebi na objed. On uđe i priđe k stolu. (38) Vidjevši to, farizej se začudi što se Isus prije objeda ne opra. (39) A Gospodin mu reče: "Da, vi farizeji čistite vanjštinu čaše u zdjele, a nutrina vam je puna grabeža i pakosti. (40) Bezumnici! Nije li onaj koji načini vanjštinu načinio i nutrinu. (41) Nego, dajte za milostinju ono iznutra i gle - sve vam je čisto."

zdravim okom (Lk 11,34 sl),

(Lk 11,34 sl)
(34) Oko je svjetiljka tvomu tijelu. Kad ti je oko bistro, sve ti je tijelo svijetlo. A kad je ono nevaljalo, i tijelo ti je tamno. (35) Pazi dakle da svjetlost koja je u tebi ne bude tamna. (36) Ako ti dakle sve tijelo bude svijetlo, bez djelića tame, bit će posve svijetlo, kao kad te svjetiljka svojim sjajem rasvjetljuje."

u prisutnosti Oca koji vidi u tajnosti (Mt 6,4.6.18).

(Mt 6,4.6.18)
(4) da tvoja milostinja bude u skrovitosti. I Otac tvoj, koji vidi u skrovitosti, uzvratit će ti!"
(6) Ti naprotiv, kad moliš, uđi u svoju sobu, zatvori vrata i pomoli se svomu Ocu, koji je u skrovitosti. I Otac tvoj, koji vidi u skrovitosti, uzvratit će ti."
(18) da ne zapaze ljudi kako postiš, nego Otac tvoj, koji je u skrovitosti. I Otac tvoj, koji vidi u skrovitosti, uzvratit će ti."

Čineći tako, Isus pripravlja nastup slobodne savjesti, za dan kad, prema Pavlu, Zakon neće više biti čovjeku samo nešto vanjsko, već će dobiti svoj smisao zahvaljujući Duhu izlivenom u naša srca.

2. ***Savjest prema Pavlu.***

a) Riječ *syneidesis* Pavao je pozajmio, ali ne iz nekog književnog izvora niti iz stoičke filozofije (tog izraza nema u Epikteta, Plutarha i Marka Aurelija), već iz religioznog govora svoga vremena. Ta je riječ morala izraziti smišljeni i autonomni sud koji je zahtijevalo biblijsko poimanje srca. Prijelaz od jednog na drugo poimanje dobro je naglašen u savjetu koji je dan Timoteju: "Ljubav iz čistog srca, dobre savjesti i iskrene vjere" (1 Tim 1,5).

(1 Tim 1,5)
(5) Svrha je te zapovijedi ljubav iz čista srca, dobre savjesti i vjere neprijetvorne.

Srce, savjest i vjera na razne su načine izvor djelu iz ljubavi. Ako je nakana čestita, ako vjera pruža čvrsto uvjerenje, onda će savjest biti zadovoljna. Tako kršćanin sluša [posluh] građansku vlast "ne samo iz straha od kazne nego i radi savjesti", jer mu njegova vjera kaže kako ta vlast "služi Bogu" (Rim 13,45). (Pogreška, ne postoji taj redak, treba pisati Rim 13,3-5 -napomena Milan Kušnjačić).

(Rim 13,3-5)
(3) Vladari doista nisu strah i trepet zbog dobra, nego zbog zla djela. Hoćeš li se ne bojati vlasti? Dobro čini pa ćeš imati pohvalu od nje! (4) Ta Božji je ona poslužitelj - tebi na dobro. Ako li zlo činiš, strahuj! Ne nosi uzalud mača! Božji je ona poslužitelj: gnjev njegov iskaljuje na onome koji zlo čini. (5) Treba se stoga podlagati, ne samo zbog gnjeva nego i zbog savjesti.

Tako Pavao često izjavljuje da svoju savjest smatra "neporočnom" (2 Kor 1,12; usp. Dj 23,1; 24,16).

(2 Kor 1,12)
(12) A ovo je naša slava: svjedočansto naše savjesti da smo u svijetu živjeli - osobito prema vama - u svetosti i iskrenosti Božjoj, ne u mudrosti tjelesnoj, nego u Božjoj milosti.

(Dj 23,1)
Pavao uprije pogled u Vijeće i reče: "Braćo, ja sam posve mirne savjesti živio pred Bogom sve do dana današnjega."

(Dj 24,16)
(16) Zato se i ja trudim uvijek imati savjest besprijekornu pred Bogom i pred ljudima."

Iz toga ne slijedi da je ta savjest samosvojna na način kako to shvaćaju stoici: ovi smatraju da je savjest slobodna snagom znanja što ga imamo o zakonima prirode. Prema Pavlu, sud savjesti uvijek je podložan Božjem sudu: "Istina, moja me savjest ne prekorava ni zbog čega, ali nisam time opravdan. Moj je sudac Gospodin" (1 Kor 4,4).

(1 Kor 4,4)
(4) Doista, ničega sebi nisam svjestan, no time nisam opravdan: moj je sudac Gospodin.

Njegove tvrdnje o mirnoj savjesti obično su popraćene spominjanjem Boga (2 Kor 4,2)

(2 Kor 4,2)
(2) Ali odrekosmo se sramotnoga prikrivanja: ne nastupamo lukavo niti izopačujemo riječ Božju, nego se objavljivanjem istine preporučujemo svakoj savjesti ljudskoj pred Bogom.

ili svjedočanstva Duha Svetoga (Rim 9,1).

(Rim 9,1)
Istinu govorim u Kristu, ne lažem; susvjedok mi je savjest moja u Duhu Svetom:

Savjest je "teonomna". Ako se kaže da je "dobra" i "čista", znači da je temeljito prosvijetljena nepatvorenom vjerom (1 Tim 1,5.19; 3,9; 4.1 sl; 2 Tim 1,3; usp. Heb 13,18; 1 Pt 3,16).

(1 Tim 1,5.19)
(5) Svrha je te zapovijedi ljubav iz čista srca, dobre savjesti i vjere neprijetvorne.
(19) imajući vjeru i dobru savjest, koju su neki odbacili i doživjeli brodolom vjere.

(1 Tim 3,9)
(9) imajući otajstvo vjere u čistoj savjesti.

(1 Tim 4,1 sl)
Duh izričito govori da će u posljednja vremena neki otpasti od vjere i prikloniti se prijevarnim duhovima i zloduhovskim naucima. (2) A sve to pod utjecajem himbe lažljivaca otupjele savjesti

(2 Tim 1,3)
(3) Zahvalan sam Bogu, kojemu onamo od predaka čiste savjesti služim, dok te se neprestano spominjem u svojim molitvama noć i dan.

(Heb 13,18)
18) Molite za nas! Uvjereni smo doista da imamo dobru savjest i u svemu se želimo dobro ponašati.

(1 Pt 3,16)
(16) ali blago i s poštovanjem, dobre savjesti da oni koji ozloglašuju vaš dobar život u Kristu, upravo onim budu postiđeni za što vas potvaraju.

b) Tako vjernik dolazi do potpune *slobode*. Dok je Židovima Zakon nametao izbor ovog ili onog mesa, ovog ili onog blagdana za kršćane "sve su stvari čiste" (Rim 14,20; Tit 1,15),

(Rim 14,20)
(20) Ne razaraj djela Božjega poradi hrane! Sve je, istina, čisto, ali je zlo za onoga tko na sablazan jede.

(Tit 1,15)
(15) Sve je čisto čistima; okaljanima pak i nevjernima ništa čisto, nego su im okaljani i razum i savjest.

"sve je dopušteno" (1 Kor 6,12; 10,23).

(1 Kor 6,12)
(12) "Sve mi je dopušteno!" Ali - sve ne koristi. "Sve mi je dopušteno!" Ali - neću da mnome išta vlada.

(1 Kor 10,23)
(23) "Sve je slobodno!" Ali - sve ne koristi. "Sve je dopušteno!" Ali - sve ne sazиđuje.

Vjera je pružila "znanje" (8,1)

(1 Kor 8,1)
U pogledu mesa žrtvovana idolima, znamo, svi posjedujemo znanje. Ali znanje nadima, a ljubav izgrađuje.

kojim se može spoznati dobrota svakog stvorenja (3,21-23; 8,6; 10,25 sl).

(1 Kor 3,21-23)
(21) Zato neka se nitko ne hvasta ljudima jer sve je vaše. (22) Bio Pavao, ili Apolon, ili Kefa, bio svijet, ili život, ili smrt, ili sadašnje, ili buduće: sve je vaše, (23) vi Kristovi, a Krist Božji.

(1 Kr 8,6)
(6) nama je jedan Bog, Otac, od koga je sve, a mi za njega; i jedan Gospodin, Isus Krist, po kome je sve, i mi po njemu.

(1 Kor 10,25 sl)
(25) Sve što se prodaje na tržnici, jedite ništa ne ispitujući poradi savjesti. (26) Ta *Gospodnja je zemlja i sve na njoj!*

Kršćanin komu je savjest prosvijetljena oslobođen je dakle obrednih propisa Zakona Mojsijeva: "Gdje je Duh Gospodnji, ondje je sloboda" (2 Kor 3,17),

(2 Kor 3,17)
(17) Gospodin je Duh, a gdje je Duh Gospodnji, ondje je sloboda.

'sloboda koja nije podvrgnuta sudu tuđe savjesti' (1 Kor 10,29).

(1 Kor 10,29)
(29) Savjesti mislim, ne svoje, nego onoga drugoga. Ta zašto da moju slobodu druga savjest sudi?

Njegova ga savjest oslobađa kao i stoika, ali na drugi način i u granicama što ih sada treba utvrditi.
Uzrečici "Sve mi je dopušteno" Pavao odmah dodaje: "Ali sve ne izgrađuje [graditi]" (1 Kor 10,23).

(1 Kor 10,23)
(23) "Sve je slobodno!" Ali - sve ne koristi. "Sve je dopušteno!" Ali - sve ne saziđuje.

Može, naime, nastati sukob između savjesti koje se nisu razvile u jednakoj mjeri, koje nisu na istom stupnju. U očima nekih vjernika meso što je posvećeno kumirima ostaje nečisto; oni ga, dakle - zbog svog uvjerenja - ne smiju jesti: takva je presuda njihove savjesti. Vjernik koji je "jak" (Rim 15,1)

(Rim 15,1)
Mi jaki treba da nosimo slabosti slabih, a ne da sebi ugađamo.

morat će radije učiniti sve nego da povrijedi svoga brata koji je još slab: "Ne upropašćuj svojim jelom onoga za koga je Krist umro!" (Rim 14,15).

(Rim 14,15)
(15) Doista, ako je poradi hrane tvoj brat ražalošćen, već nisi na putu ljubavi. Ne upropašćuj tom svojom hranom onoga za koga je Krist umro!

"Istina, sve su stvari čiste, ali su zlo za čovjeka koji ih jede sa zlom savješću" (14,20; 1 Kor 8,9-13).

(Rim 14,20)
(20) Ne razaraj djela Božjega poradi hrane! Sve je, istina, čisto, ali je zlo za onoga tko na sablazan jede.

(1 Kor 8,9-13)
(9) A pazite da ne bi možda ta vaša sloboda bila spoticaj nejakima. (10) Jer vidi li tko tebe koji imaš znanje za stolom u hramu idolskomu, neće li se njegova savjest, jer je nejaka, "izgraditi" da jede žrtvovano idolima? (11) I s tvoga znanja propada nejaki, brat za kojega je Krist umro. (12) Tako griješeći protiv braće i ranjavajući njihovu nejaku savjest, protiv Krista griješite. (13) Zato ako jelo sablažnjava brata moga, ne, neću jesti mesa dovijeka da brata svoga ne sablaznim.

Prema tomu, znanje mora prepustiti prednost bratskoj ljubavi.
Savjst mora i ograničavati slobodu, koju inače omogućuje zbog Božje prisutnosti, prisutnosti po kojoj i ima svoj smisao: "Sve mi je dopušteno" - ponavlja Pavao Korinćanima, ali dodaje: "Ali ja neću ničemu robovati" (1 Kor 6,12).

(1 Kor 6,12)
(12) "Sve mi je dopušteno!" Ali - sve ne koristi. "Sve mi je dopušteno!" Ali - neću da mnome išta vlada.

Stoga se ne smije združiti s bludnicom: moje mi tijelo ne pripada. Znanje i sloboda su i tu ograničeni od nekoga koji mi se u prvi mah čini drugim od mene, ali koji se postupno objavljuje u vjeri kao onaj koji dovršava mene u istini.
Stoga se Pavao ne drži pisanih, nepromjenjljivih pravila; njegovu savjest obvezuje odnos prema Gospodinu i prema braći. Ne priznaje neki kruti okvir nametnut pisanim zakonom, već samo gipku i mnogo obavezniju vezu s riječju Gospodinovom i s bližnjim. A ova, uostalom, ne čini izlišnima pisane zakone, već im samo oduzima apsolutnost što je oni mogu ponekad steći u očima plašljivih duhova.

c) Pavao je, bez sumnje, bio već dugo razmišljao o novoj slobodi stečenoj u Kristu kad je u dodiru s poganskim svijetom ustvrdio slijedeće : "Jer kad pogani, koji nemaju Zakona [objavljenog] vrše, vođeni naravlju, propise Zakona, onda su oni, nemajući zakona, sami sebi zakonom. Oni činom dokazuju da ono što propisuje Zakon stoji upisano u njihovim srcima, o čemu zajedno s tim daje svjedočanstvo njihova savjest: nutarnji sudovi koji ih naizmjence optužuju ili brane" (Rim 2,14 sl).

(Rim 2,14 sl)
(14) Ta kad se god pogani, koji nemaju Zakona, po naravi drže Zakona, i nemajući Zakona, oni su sami sebi Zakon: (15) pokazuju da je ono što Zakon nalaže upisano u srcima njihovim. O tom svjedoči i njihova savjest, a i prosuđivanja kojima se među sobom optužuju ili brane.

Ta tvrdnja u svom kontekstu ponajprije znači da Bog ne sudi o znanju dobra i zla, nego o praksi. A ovu, u konačnici, ne određuje objavljeni zakon, nego savjest kao svijest o dobru i

zlu: u ovoj se posljednjoj očituje volja Božja. Tako Adamu, pošto je bio neposlušan Bogu, savjest daje svijest da je gol i on bježi od lica Božjega (Post 3,8 sl).

(Post 3,8 sl)
(8) Uto čuju korak Gospodina, Boga, koji je šetao vrtom za dnevnog povjetarca. I sakriju se - čovjek i njegova žena - pred Gospodinom, Bogom, među stabla u vrtu. (9) Gospodin, Bog, zovne čovjeka: "Gdje si?" - reče mu. (10) On odgovori: "Čuo sam tvoj korak po vrtu; pobojah se jer sam go, pa se sakrih."

Po Pavlu, to pretpostavlja također da je nacrt Božji upisan u srce svakog čovjeka, čak i prije nego ga objava konačno potanje odredi. Pa ako i ne prepozna Boga kao stvoritelja (Rim 1,19 sl),

(Rim 1,19 sl)
(19) Jer što se o Bogu može spoznati, očito im je: Bog im očitova. (20) Uistinu, ono nevidljivo njegovo, vječna njegova moć i božanstvo, onamo od stvaranja svijeta, umom se po djelima razabire tako da nemaju isprike.

čak i ako nema objavljenog zakona, čovjek se rađa u dijalogu s Bogom i, kad ide na djelo, reagira po nacrtu Božjem.

3. ***Bogoštovljem očišćena savjest.*** **- Poslanica Hebrejima upotrebljava obično taj izraz u žrtvenom kontekstu. Žrtve Starog zavjeta nisu mogle 'onoga koji vrši bogoslužje učiniti savršenim u svojoj savjesti' (Heb 9,9);**

(Heb 9,9)
(9) To je slika za sadašnje vrijeme: prinose se darovi i žrtve koje ne mogu u savjesti usavršiti bogoslužnika

drugim riječima, da vršioci tog kulta nisu više bili svjesni nikakva grijeha, to bi bogoštovlje bilo prestalo (10,2).

(Heb 10,2)
(2) Ta ne bi li se prestale prinositi kad bogoslužnici, jednom očišćeni, ne bi više imali nikakve svijesti grijeha?

Naprotiv, "koliko će više krv Krista... očistiti našu savjest od mrtvih djela da služimo živome Bogu" (9,14).

(Heb 9,14)
(14) koliko će više krv Krista - koji po Duhu vječnom samoga sebe bez mane prinese Bogu - očistiti savjest našu od mrtvih djela, na službu Bogu živomu!

To se očišćenje sada vrši na krštenju (10,22),

(Heb 10,22)
(22) Pristupajmo stoga s istinitim srcem u punini vjere, srdaca škropljenjem očišćenih od zle savjesti i tijela oprana čistom vodom.

jer, prema Petru, upravo nam krštenje pribavlja pravo da Bogu upravimo "molitvu za dobru savjest, uskrsnućem Isusa Krista" (1 Pet 3,21). Konačno, samo krv Kristova i njegovo uskrsnuće omogućuju čistu savjest.

(1 Pet 3,21)
(21) Njezin protulik, krštenje - ne odlaganje tjelesne nečistoće, nego molitva za dobru savjest upravljena Bogu - i vas sada spasava po uskrsnuću Isusa Krista

-sastavio Milan Kušnjačić, 11. listopada 2023.